

Вербиненко Ю. І.,
молодший науковий співробітник
Українського мовно-інформаційного фонду НАН України
E-mail: yulia_verbinenko@yahoo.co.uk

КОРИСТУВАЦЬКИЙ ІНТЕРФЕЙС OXFORD ENGLISH DICTIONARY ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

До очевидних переваг цифрового словника можна віднести наступні: практично необмежений потенціал інтеграції різних лінгвістичних фактів в одному об'єкті, здатність до відображення мовної динаміки, ефективність навігації по структурних елементах, можливість проведення обчислювальних експериментів. У статті проаналізовано, як ці можливості словника реалізуються через користувацький інтерфейс OED.

Ключові слова: комп'ютерна лексикографія, електронні словники, Оксфордський словник англійської мови, OED.

Лексикографія зазнала різких змін протягом останніх двох десятиліть. Переважно вони стосуються підходів до лексичного аналізу, редакційного процесу та оцифрування/представлення даних. Зростає інтерес до потреб і звичок користувачів словників. Цей інтерес призвів до того, що більшість експертів тепер розуміють необхідність створення словників з урахуванням потреб користувачів [3; 5]. Сьогодні більшість друкованих словників доступні і в електронному вигляді (компакт-диски, онлайн-версії тощо). Уже наявні словники, які не мають друкованої версії. І деякі відомі словники також поступово відмовляються від друкованих видань. Прикладом може служити Оксфордський словник англійської мови (англ. Oxford English Dictionary, англ. OED) — один із найвідоміших академічних словників англійської мови видавничого дому «Oxford University Press». Він простежує історичний розвиток англійської мови (містить всі слова, що існують або існували в англійській літературній і розмовній мові, починаючи з 1150 року), забезпечуючи всебічний ресурс для вчених і науковців, а також опис використання її варіантів у всьому світі. Друге видання, що складається з 21 тис. 728 сторінок у 20 томах, опубліковано 1989 року. Перша електронна версія словника була доступна в 1988 році. Онлайн-версія доступна з 2000 року. Третє видання словника, швидше за все, з'явиться лише в електронному вигляді: головний виконавчий директор Oxford University Press заявив, що малоімовірно, що він коли-небудь буде надрукований [4].

При роботі з друкованими словниками, особливо багатотомними виданнями, дослідник витрачає багато часу на пошук потрібної інформації. Наприклад, багатотомні тлумачні словники завдяки «...великому обсягу, розпрацьованій структурі несуть у собі величезну кількість імпліцитно заданих лінгвістичних, когнітивних, логічних та інших зв'язків і відношень» [2] і досліджувати різноманітні ефекти, що функціонують у таких лексикографічних об'єктах, традиційними методами практично неможливо [1]. Крім того, у друкованих версіях пошук зазвичай обмежується лише заголовковим словом. Електронні словники можуть забезпечити доступ не тільки до реєстрових одиниць, а й до всіх структурних елементів.

Стандартний режим пошуку в OED (Рис. 1) – це швидкий пошук по заголовковому слову. Не обов'язково знати вихідну форму слова чи його правильне написання (Рис. 2).

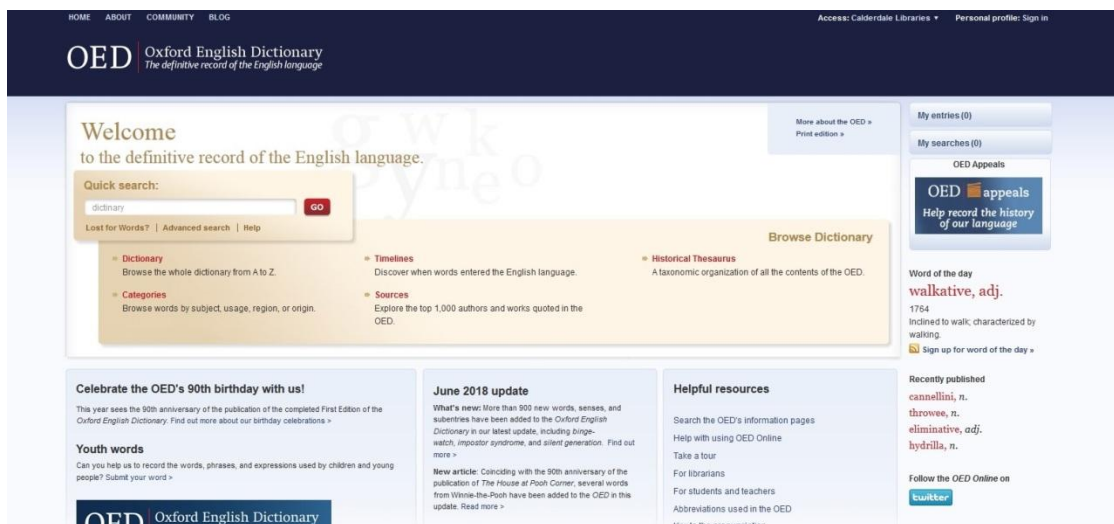

Рис. 1. Головна сторінка OED. Швидкий пошук по слову

Рис. 2. Результати пошуку за неправильно написаним словом

Розширений пошук (Рис. 3) дає можливість уточнити параметри пошуку.

Поряд із кожним полем для пошуку є випадний список, який може уточнити, де шукати слово:

- по всьому тексту статті;
- серед заголовкових слів;
- серед лем;
- у цитованих текстах;
- у тексті дефініції тощо.

Є можливість уточнити, чи буде пошук враховувати регістр літер і чи буде шукати «саме ці літери».

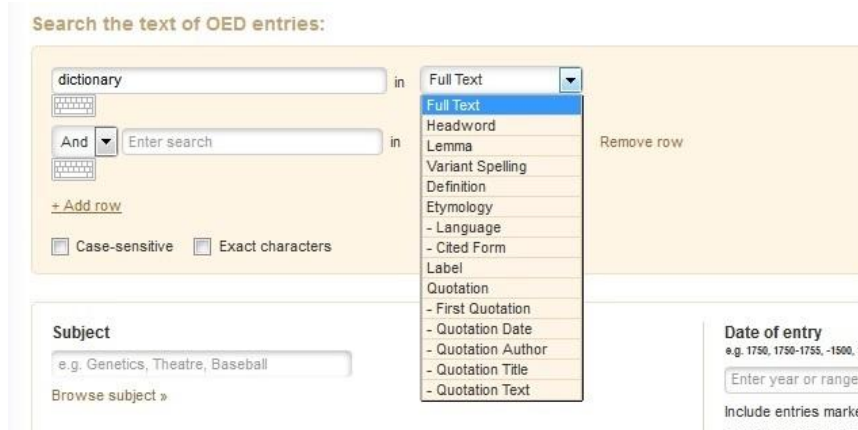
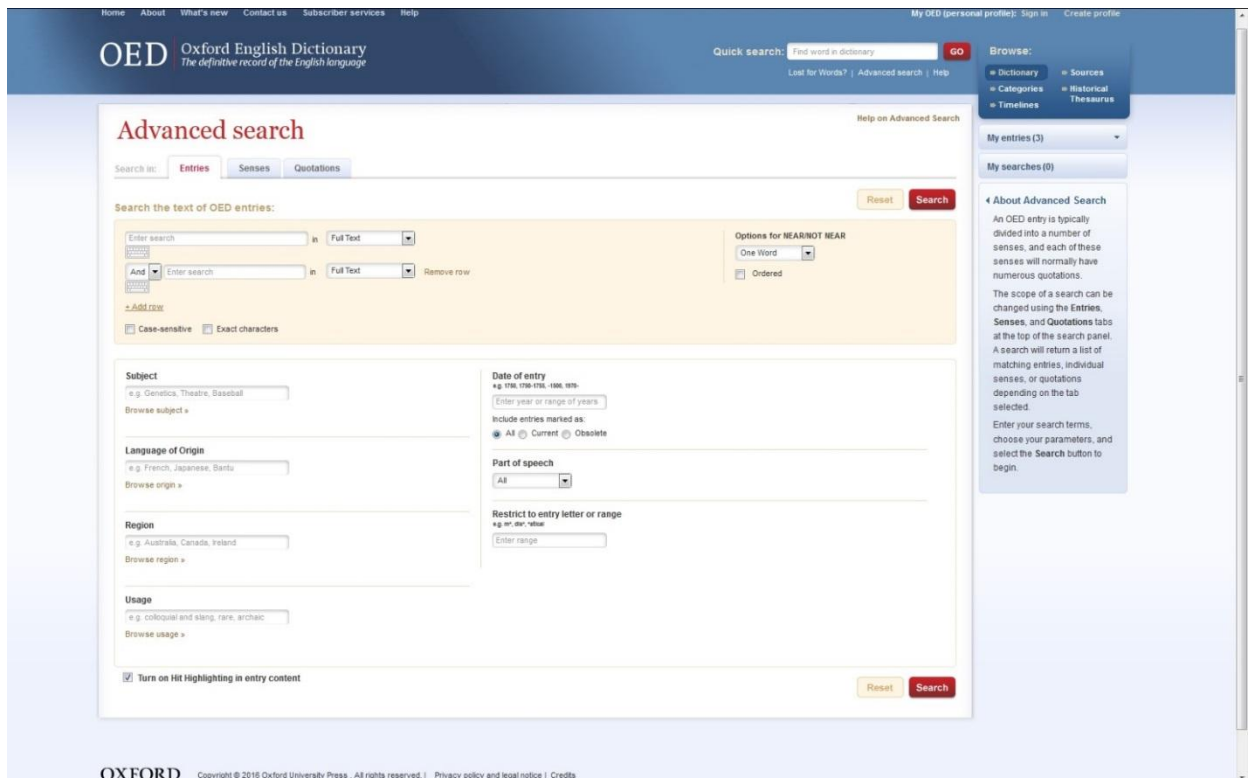

Рис. 3. Розширений пошук

Додаткові опції:

- По категоріях (історія, мистецтво і т. д.);
- Мова походження;
- Регіон;
- Використання (розмовне, сленг тощо);

• Дата словникової статті, до якої є додаткова опція «включати статті, промарковані як»: актуальні, застарілі, всі;

- Частина мови;
- Звукити до.

Указані опції уточнюють параметри словникових статей, серед яких здійснюватиметься пошук, а не параметри шуканого слова. Також можна вибрати опцію підсвічування шуканого слова у результатах пошуку.

Приклад можливостей розширеного пошуку: на Рис. 4. показано пошук слова *water* у лемах серед дієслів (verb):

Search the text of OED entries:

water in Lemma

+ Add row

Case-sensitive Exact characters

Subject
e.g. Genetics, Theatre, Baseball
Browse subject »

Language of Origin
e.g. French, Japanese, Bantu
Browse origin »

Date of entry
e.g. 1750, 1750-1755, -1500, 1970-
Include entries marked as:
 All Current Obsolete

Part of speech
Verb

Рис. 4. Пошук слова *water*

Сторінка результатів пошуку (Рис. 5), бокова панель дозволяє звукувати результати пошуку:

Advanced search results
Showing 1-20 of 36 results in 36 entries

View as: List | [Timeline](#) Jump to alphabetical point: **GO** Sort by: Entry | [Frequency](#) | [Date](#)

- [back, v.](#) [View full entry](#) 1362
..., and, in same sense, to back **water** back water backed water backing...
- [beat, v.¹](#) [View full entry](#) c885
...nd beats the wind, (to beat the **water** beat the water beaten the wate...
- [blow, v.¹](#) [View full entry](#) c1000
...wn eggs blows eggs, blow gas or **water** pipesblow gas pipes blow water...
- [bore, v.¹](#) [View full entry](#) c1000
...re 3), as to bore for coal, for **water** to bore for coal to bore for w...
- [break, v.](#) [View full entry](#) 851

Your current search (entries):
Search term x
water in Lemma
Part of speech x
verb
Save search
Refine search

Refine your search
▶ Subject
▶ Language of Origin
▶ Region
▶ Usage
▶ Date of First Citation
▶ First Cited in

Рис. 5. Сторінка результатів пошуку

Результати пошуку (Рис. 6) у словниковій статті:

b. esp. To propel in the opposite direction, by reversing the action; as, to back a locomotive engine, a boat; also, **to back (the) oars**, and, in same sense, **to back water**.

[Thesaurus »](#)
[Categories »](#)

1769 W. FALCONER *Universal Dict. Marine* sig. E2 *To Back astern*,...is to manage the oars in a direction contrary to the usual method, so as that the boat..shall retreat.

1808 T. ASHE *Trav. Amer. 1806* xxxvii. 303 I again took the helm, and ordered the men to back water with all their might.

PHRASES

Nautical. to bruise the water and variants: (esp. of a boat with bluff (*BLUFF adj.* 1a) bows) to hit the water with force when travelling forward so that progress is slow or difficult. Cf. *bruisewater n.* at *Compounds*. Now *rare*.

Thesaurus »
Categories »

1836 *United Service Jrn.* Sept. 21 We have seen ships cracking on in chase, dragging the lee-guns, chains, and anchor-flukes through all, and bruising the water like a fury, as if heeling almost to her beam-ends and dashing the foam about constituted velocity.

Рис. 6. Результати пошуку в словниковій статті

Окрім стандартного пошуку за словами, вхід до OED може здійснюватися за такими параметрами:

- 1) за словниковим складом;
- 2) за категоріями;
- 3) за хронологією;
- 4) за джерелом;
- 5) історичний тезаурус.

Перегляд за словниковим складом

За замовчуванням слова будуть розташовані в алфавітному порядку (Рис. 7), але є можливість проглянути їх за хронологією (timelines).

Можна перейти до окремої літери, увівши її в спеціальне поле для переходу. Також слова можна сортувати за: словниковою статтею; частотою; датою.

Можна звузити пошук, вибравши один з пунктів, у кожному з яких є підпункти (їх можна комбінувати): тема; мова походження; регіон; використання; частина мови; дата першого цитування; уперше цитовано в.

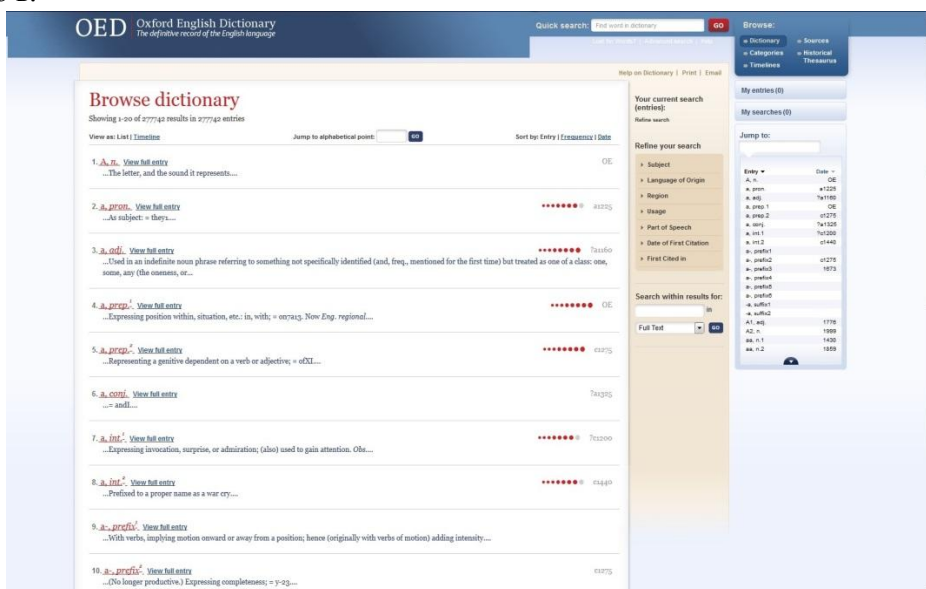

Рис. 7. Словник за алфавітом

Перегляд словника «за категоріями» (Рис. 8) дає можливість сортувати статті за такими категоріями:

- За темою (мистецтво, закон, мова, філософія і т. д.);
- Використанням (архаїчне, іронічне, регіональне, поетичне і т. д.);
- Регіоном (Африка, Індія, Британія і т. д.);
- Походженням (африканські мови, англійська і т. д.).

Кожна категорія ділиться на підкатегорії, у яких можуть бути ще свої підкатегорії.

Рис. 8. Перегляд словника «за категоріями»

Перегляд словника за хронологією (timelines)

Графік, який показує кількість слів, які були вперше зареєстровані OED, у різні часові періоди. Графік може відображати: Тему; Регіон; Походження; Все. Графік за замовчуванням показує хронологію по 50 років, але можливо вистави часовий проміжок також у 10 та 100 років.

За джерелом

Тут представлено 1000 найпопулярніших авторів та праць, цитати яких знаходяться в OED (Рис. 9). Є спеціальне поле для пошуку, інформація представлена в таблиці. Кожну колонку цієї таблиці можна відсортувати за алфавітом (*a-z* чи *z-a*), за датою (від більш ранньої до пізнішої чи навпаки) та за зростанням чи спаданням кількості цитат.

Name	Dates	Total number of quotations	First evidence for word	First evidence for sense
1. Times	1788–	42940	1709	7905
2. William Shakespeare	1564–1616	32943	1470	7419
3. Walter Scott	1771–1832	17126	433	2053
4. Philosophical Transactions	1685–	15871	1987	5447
5. Encyclopaedia Britannica	1768–	14610	858	2947
6. Geoffrey Chaucer	c1340–1400	13811	1955	5428
7. New York Times	1857–	13369	646	2745

Рис. 9. Пошук за джерелом

Історичний тезаурус

В історичному тезаурусі (Рис. 10) слова згруповані за темами (семантика слова) (зовнішній світ, розум та суспільство) та розташовані відповідно до дати першого використання. Саме тут можна побачити, які слова використовувались на позначення якогось концепту в різні часи. Також можна знаходити пов'язані терміни тощо.

Після вибору категорії відбувається перехід на іншу сторінку з ієрархією підкатегорій (тезаурусним деревом), де, у свою чергу, можна вибрати підкатегорію, в якій можуть бути ще підкатегорії, але найчастіше цей поступовий вибір підкатегорій закінчується вибором частини мови, до якої будуть належати слова відповідної підкатегорії. Можна також здійснювати пошук за: словом; заголовком; словом і заголовком.

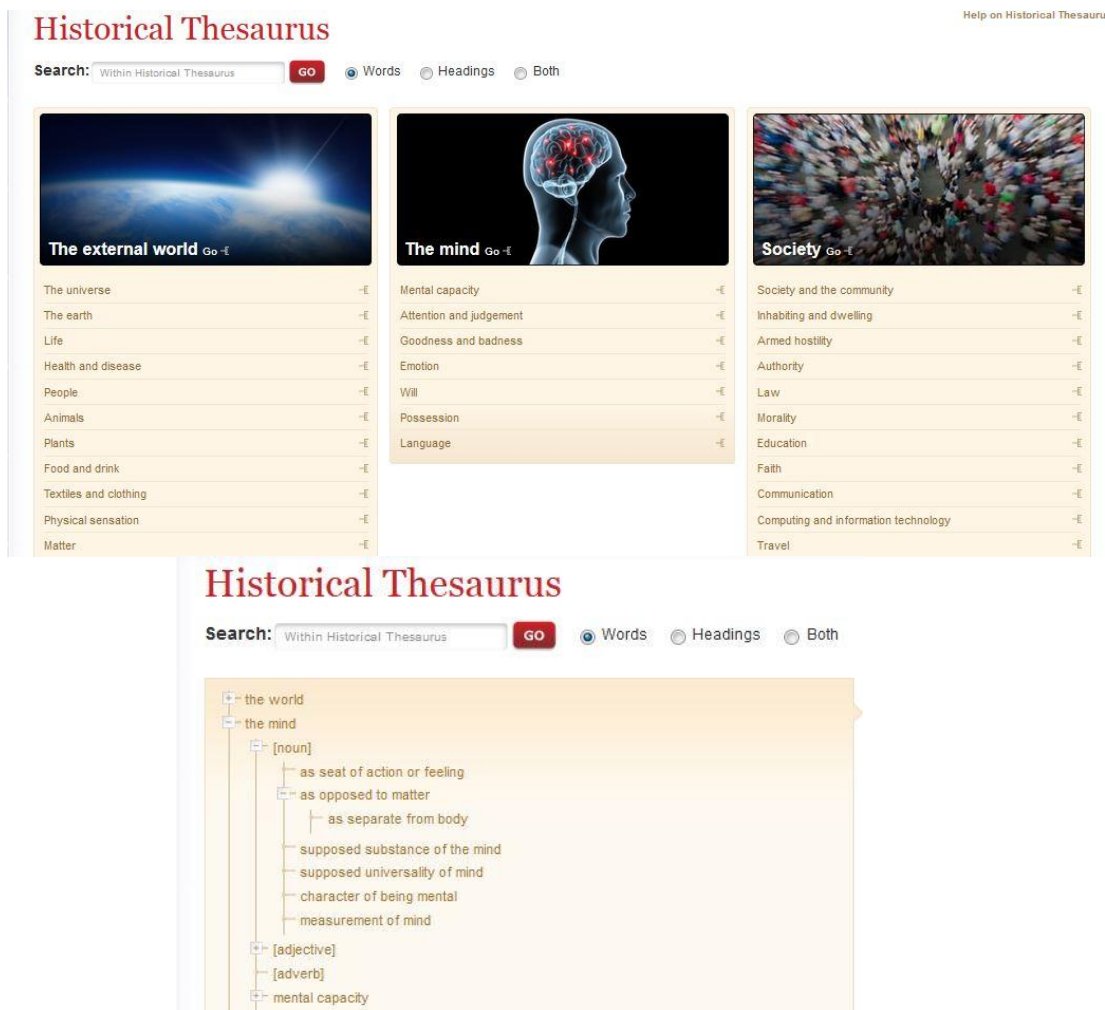

Рис. 10. Історичний тезаурус

Структура словникової статті:

• Ліва частина – зона заголовкового слова (Рис. 11). У ній міститься інформація щодо вимови (з аудіофайлами), історичні форми слова, частота вживання слова на сучасному етапі, довідка щодо походження, етимологічна довідка.

Рис. 11. Зона заголовкового слова (ліва частина словникової статті)

• Права частина (Рис. 12) містить тлумачення у порядку спадання частотності вживання кожного, із цитатами в хронологічному порядку до кожного значення. Біля кожного тлумачного значення міститься посилання на тезаурус і категорії.

b. In extended use: a book of information or reference on any subject in which the entries are arranged alphabetically; an alphabetical encyclopedia.

Thesaurus »

- 1576 T. WOTTON in W. Lambarde *Perambulation of Kent* To Countriemen sig. ¶¶ To doe as muche for all the rest of the Counties of this Realme generally, as he hath done for this Countie specially (toward whiche I knowe,..he hath already vnder the title of a *Topographical dictionarie* gathered together greate store of very good matter).
- 1632 P. MASSINGER *Emperour of East* 1. ii. sig. C3 I haue composde a *Dictionary*, in which He is instructed, how, when, and to whom To be proud or humble.
- 1642 T. FULLER *Holy State* III. iv. 160 'Tis but a dull Dutch fashion, their *Albus Amicorum*, to make a *dictionary* of their friends names

Рис. 12. Права частина словникової статті

• Також словникова стаття може містити заромбову зону (Рис. 13), до якої можуть входити такі категорії:

- Phrases (фрази): тут містяться прислів'я, ідіоми, крилаті вирази, фрази розмовної мови тощо
- Compounds (складні слова, колокації)
- Derivatives (derivati)

Структура заромбової зони аналогічна структурі правої частини словникової статті.

The screenshot shows the OED interface for the entry 'rainbow colour'. It is divided into three main sections: 'COMPOUNDS', 'PHRASES', and 'DERIVATIVES'.
 - **COMPOUNDS:** Includes a general attributive definition and a list of historical citations from 1637 to 1997.
 - **PHRASES:** Includes a section for 'Proverbial phrases' with two entries: 'to have too much of one's mother's blessing' and 'to give (a person) one's mother for a maid'.
 - **DERIVATIVES:** Includes a definition for 'dictionaryless' and two historical citations from 1854 and 1995.

Рис. 13. Заромбова зона OED

Словник OED являє собою досить потужний інструмент для досліджень величезного обсягу інформації, зібраної в ньому. Тому для дослідника важливо мати доступ до будь-якої інформації у словнику. Для друкованої версії єдиний спосіб – це через заголовкове слово. Для цифрової версії словника можливо забезпечити пошуковий інструментарій по кожному структурному елементу словникової статті, а також можливість для користувача категоризувати словникові статті по обраному параметру. Простіше: як знайти потрібну інформацію, не знаючи заголовкового слова. OED, надаючи широкі можливості (входи у словник за словниковим складом, категоріями, тезаурусом тощо, розширений пошук), все ж має і суттєві недоліки. Наприклад, розширений пошук має можливість задати певні параметри словникових статей, серед яких буде здійснюватися пошук, а не параметри шуканого слова. Також відсутня можливість вести пошук по структурному профілю словникових статей.

Список використаної літератури

1. Широков В. А. Комп'ютерна лексикографія / В. А. Широков. – К. : Наукова думка, 2011. – 356 с.
2. Широков В. А. Системна семантика тлумачних словників / В. А. Широков // Акцентологія. Етимологія. Семантика. До 75-річчя академіка НАН України В. Г. Складенка. – К. : Наукова думка, 2012. – С. 487–510.

3. Koziol-Chrzanowska E. What Do Users of General Electronic Monolingual Dictionaries Search for? The Most Popular Entries in the Polish Academy of Sciences Great Dictionary of Polish / E. Koziol-Chrzanowska // Proceedings of eLex 2017 conference “Electronic lexicography in the 21 century: Lexicography from scratch”, Leiden, the Netherlands, 19–21 September 2017. – Leiden. 2017. – P. 202–221.
4. Oxford English Dictionary. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://oed.com>
5. Storjohann P. Cognitive Features in a Corpus-based Dictionary of Commonly Confused Words / P. Storjohann // Proceedings of eLex 2017 conference “Electronic lexicography in the 21 century: Lexicography from scratch”, Leiden, the Netherlands, 19–21 September 2017. – Leiden. 2017. – P. 138–155.

Вербиненко Ю. І. Пользовательский интерфейс Oxford English Dictionary как инструмент лингвистических исследований.

Аннотация

К очевидным преимуществам цифрового словаря можно отнести следующие: практически неограниченный потенциал интеграции различных лингвистических фактов в одном объекте, способность к отражению языковой динамики, эффективность навигации по структурным элементам, возможность проведения вычислительных экспериментов. В статье анализируется, как эти возможности словаря реализуются через интерфейс OED.

Ключові слова: компьютерная лексикография, электронные словари, Оксфордский словарь английского языка, OED.

Verbynenko Yu. I. Oxford English Dictionary User Interface as a Tool for Linguistic Research.

Summary

The obvious advantages of a digital dictionary include the following: virtually unlimited potential for the integration of various linguistic facts in one object, the ability to display speech dynamics, the effectiveness of navigation on structural elements, and the possibility of computing experiments. The article analyzes how these vocabulary features are implemented through the OED user interface. The OED dictionary is a very powerful tool for researching the enormous amount of information gathered in it. Therefore, it is important for the researcher to have access to any information in the dictionary. For a printed version, the only way is through the headword. For the digital version of the dictionary, it is possible to provide a search in each structural element of the dictionary entry, as well as the possibility for the user to categorize the dictionary entries by the chosen parameter. Simpler: how to find the right information without knowing the headword. OED, providing extensive opportunities (browsing the Dictionary by vocabulary, categories, thesaurus, etc., advanced search), still has significant drawbacks. For example, Advanced Search provide tools to specify certain parameters of dictionary entries, through which it will searched, rather than the parameters of a searched word. In addition, there is no possibility to search in a structural profile of the dictionary entries.

Key words: computer lexicography, electronic dictionaries, Oxford English Dictionary, OED.

УДК 811.161.2'27'37'373'42

Гавриш М. М.,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української філології
Хмельницького національного університету
E-mail: G_M_M@ukr.net

**АНАЛІЗ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ КОМУНІКАНТІВ
У СИТУАЦІЯХ СИТУАТИВНОГО ДОМІНУВАННЯ**

Проаналізовано стратегію невербальної поведінки комунікантів з нижчим соціальним статусом, яка допомагає їм завладати ініціативою в розмові (ситуативне домінування). Висновки засвідчують про роль модифікацій голосу, встановлення візуального контакту та дистанції спілкування, зміну положення тіла в просторі тощо. Ці та інші невербальні засоби стають основою для стереотипної поведінки комунікативно домінуючого індивіда і часто використовуються комунікантами з нижчим соціальним статусом для маскування своїх реальних позицій.

Ключові слова: соціальний статус особи, невербальні компоненти комунікації, соціальне та ситуативне домінування.

У межах теорії мовленнєвої діяльності й теорії дискурсу невербальні засоби наразі вивчають з погляду функцій, які вони виконують у процесі комунікації [2; 5; 8; 12; 14]. Увагу дослідників